

Bodnutí digitálního chladu

Nová sbírka Ondřeje Lipára

Publicista, fotograf a básník Ondřej Lipár vydal po takřka desetileté pauze básnickou sbírku. Najdeme v ní mrazivá předznamenání blízké budoucnosti, romantická retro ohlížení i originální přístup k jazyku.

TADĚÁŠ DOHŇANSKÝ



Kresba Masha Shtonda

Po téměř deseti letech vydal básník a dlouholetý spolupracovník nakladatelství Fra Ondřej Lipár (nar. 1981) novou sbírku. Nese lakonický název *Retro* a vyšla péčí brněnského nakladatelství Host na sklonku roku 2023. Podobně jako v případě předchozího *Komponentu* (2014) jde o tematicky silně semknutou knihu, která navíc vyniká originálním, zpracovaně ustáleným, odhodlaným a sebejistým přístupem k jazyku: „Jazykový model na mně neslyšně rajtuje / Snad si jednou vzpomene / radostně spuštěným skriptem“.

Terapie, meditace, eskalace

Retro je kompozičně rozděleno do čtyř nepojmenovaných oddílů, respektive do tří a jakéhosi epilogu. Lyrický mluvčí nás v nich provází odosobněným univerzem plným korporátně laděných slovních obrátů. Na první pohled se jeví jako nevšedně nepoetický (avšak vnímavý) pozorovatel okolí, který se snaží mít od světa odstup. Čtenář má co do činění se záznamy z cest, útržky byznysové reality prošívané konzumerismem, potřebou být produktivní a zapřít kreativitu („K večeri usrkuješ inflační fráze“) i zpráv zvěstujících blízký konflikt („Ve městech stále povědomějších názvů / narážejí rakety do infrastrukturních sítí“). Odosobněnost a technicistní charakter současného světa lyrický mluvčí nejednou v závěru básní ostře vypointuje: „Vkládáme do vás naše investice / nezklamte naši spotřebu“, „Terapie meditace

eskalace / Mohu vám dnes pomoci s něčím dalším“).

Ondřej Lipár ovšem do veršů velmi citlivě propašovává náznaky zúčastněnosti, takže se i přes názvy básní, často studené jako psí čumák (Non-playable character, Zkušebka, Strategie, Senzor, Doručeno), a děje v nich popisované nakonec ukazuje, že lyrický mluvčí je ve světě, o kterém zdánlivě odcizeně glosuje či referuje, ponořený až po uši. „Neslyšíš, protože neposloucháš / protože se tě to celé příliš dotýká / I odstup je pokynem z režie“). Dojem odtažitý, vyprázdňené současnosti tak názvy básní (rovněž anglické) umocňují, Lipár nicméně umně a často nečekaně pracuje s jejich obsahy. Přitom zůstává – obdivuhodně konzistentně – prost jakýchkoli soudů či zjevných hodnotících floskulí. Jako opravdové retro se tak jeví sám lyrický mluvčí a svět, za nímž na jednu stranu nenápadně, téměř potutelně teskní, avšak který – na stranu druhou a především – stále ještě dokáže objevit a žít. Mezi vši tou automatizací a mechanizací (metafor a myšlenek, prožitků a pocitů) se prodírají záblesky naděje a emocí.

Klid jako bílý šum

Pozornost nezasluhuje pouze Lipárův básnický jazyk, nýbrž i kompozice celé sbírky. Zatímco první oddíl je prosáklý zmiňovaným odosobněním, korporátností, mrazivým předznamenáním světa blízké budoucnosti ne nepodobného dějištěm filmů *Gattaca* (1997) či *Ostrov* (2005),

druhá část *Retra* je o poznání – ovšem pouze podprahové, naznačené – lidštější, teplejší. I zde se čtenář musí popasovat s občasným bodnutím digitálního chladu, který koneckonců prostupuje celou sbírkou („Bolavé hlavy neutěšené sluchátky / [...] věci se pořád dějí / nezávisle na tom / kdy máš dovolenou“). Ve druhém oddíle lyrický mluvčí zmíněný chlad ale úspěšně setřepává, aby se k němu v tom třetím po chvilkovém zklidnění opět částečně vrátil. Z pozorovatele stojícího spíše opodál se stává snad až romantik. Pomyslným vrcholem vzhlížení ke „starému světu“ je zde báseň Všeho do času, která se ne náhodou nachází téměř uprostřed celého svazku.

Jestliže v *Komponentu* Ondřej Lipár píše „V útoku / do konce fiskálního období // Snížení stavu / zvýšení produktivity / selhání selhání selhání“, v *Retru* pomyslně a prohloubeně navazuje o kus dál: „Košile kalhoty jméno na míru / na dobírku“. Neustále nás přesvědčuje, že umí trefně pojmenovat, zaznamenat a pomocí slov zhmotnit něco, co všichni vnímáme, ale s čím nás už ani nenapadne lámat si hlavu. A je dobře, že nám to připomíná: „V éře přechodu od žlutých světel k modrým / vypadá klid jako bílý šum“.

Chladivé retro

Byť onen zdvižený prst na konci některých básní postupem četby ztrácí na intenzitě a začíná nepatrně nudit, je pozoruhodné, jak Lipár dokáže zneklidňující náboj či impuls udržet napříč celou šedesátistránkovou sbírkou. A zároveň, jak poeticky dokáže pomocí jediného symbolu navodit pocit příjemného retra – třeba verši „Nikdo už netuší, co si obléct co podržet / Tíha a touha jsou nevlastní sourozenci“ v básni příznačně nazvané Aktovka.

Závěrečnou, „ostrovní“ část, jak jsem již předestřel, lze číst jako svého způsobu epilogu představující výrazné, hledané ztišení. Poslední slovo (a zároveň poslední verš) celé sbírky jsou vlastně taky svým způsobem retro (stejně jako popinavý, studivý námět Aleny Gratiarové na obálce, která koresponduje s příjemnou změnou grafického kursu nakladatelství Host). „Dám si ještě když je to v ceně / počasí pořád dobrý díky / líbám“. Toto rozloučení, stejně jako celá nejnovější sbírka Ondřeje Lipára naplněná nejistotou zobrazovaných situací, sterilitou výrazu a těkavostí kompozice, nás nechává totálně chladnými. Což nelze v žádném případě brát jako výtku. Obzvláště v těchto tropických dnech.

Autor je publicista a překladatel.

Ondřej Lipár: *Retro*. Host, Brno 2023, 64 stran.